

INSTYTUT SŁAWISTYKI POLSKIEJ AKADEMII NAUK

FUNDACJA SŁAWISTYCZNA

ETYMOLOGICA SLAVICA

STUDIA ETYMOLOGICZNE POŚWIĘCONE
PROF. FRANCISZKOWI SŁAWSKIEMU
Z OKAZJI SETNEJ ROCZNICY URODZIN

ETYMOLOGICA SLAVICA

Prace Slawistyczne. Slavica
[Monographs in Slavic Studies. Slavica]

146

Redaktor Naczelna [Editor-in-Chief]

Dr hab. Mariola Jakubowicz, prof. IS PAN
Instytut Slawistyki Polskiej Akademii Nauk, Warszawa, Polska
[Institute of Slavic Studies, Polish Academy of Sciences, Warsaw, Poland]

Rada Naukowa [Scientific Board]

- Д.ф.н., проф. Елена Березович, Уральский федеральный университет / Институт славяноведения, Российская академия наук, Екатеринбург / Москва, Российская Федерация [D.f.n., prof. Elena Berezovich, Ural Federal University / Institute of Slavic Studies, Russian Academy of Sciences, Ekaterinburg / Moscow, Russian Federation]
- PhDr., CSc. Libuše Čižmárová, Ústav pro jazyk český, Akademie věd České republiky, Brno, Česká republika [Czech Language Institute, Academy of Sciences of the Czech Republic, Brno, Czech Republic]
- Dr hab. Dorota Filar, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin, Polska [Maria Curie-Skłodowska University, Lublin, Poland]
- Dr hab. Rafał Górski, prof. IJP PAN, Instytut Języka Polskiego Polskiej Akademii Nauk / Uniwersytet Jagielloński, Kraków, Polska [Institute of Polish Language, Polish Academy of Sciences / Jagiellonian University, Cracow, Poland]
- Dr hab. Aleksandra Janowska, prof. UŚ, Uniwersytet Śląski w Katowicach, Katowice, Polska [University of Silesia in Katowice, Katowice, Poland]
- Prof. Igors Koškins, Latvijas Universitāte, Rīga, Latvija [University of Latvia, Riga, Latvia]
- Dr hab. Agnieszka Libura, prof. UW, Uniwersytet Wrocławski, Wrocław, Polska [University of Wrocław, Wrocław, Poland]
- PD Dr. Thomas Menzel, Serbski Institut / Sorbisches Institut, Bautzen / Budyšin, Deutschland [Sorbian Institute, Bautzen, Germany]

**Instytut Sławistyki Polskiej Akademii Nauk
Fundacja Sławistyczna**

ETYMOLOGICA SLAVICA

**STUDIA ETYMOLOGICZNE
POŚWIĘCONE PROF. FRANCISZKOWI SŁAWSKIEMU
Z OKAZJI SETNEJ ROCZNICY URODZIN**

**pod redakcją Marioli Jakubowicz,
Szymona Pogwizda, Beaty Raszewskiej-Żurek**

Warszawa 2019

Recenzje wydawnicze [Editorial Reviews]

Dr Marta Bjeletić, Institut za srpski jezik, Srpska akademija nauka i umetnosti [Institute for the Serbian Language, Serbian Academy of Sciences and Arts], Beograd [Belgrade], Serbia

Red. Prof. Dr. (emerita) Alenka Šivic-Dular, Univerza v Ljubljani [University of Ljubljana], Ljubljana, Slovenia

***Etymologica Slavica. Studia etymologiczne poświęcone prof. Franciszkowi Sławskiemu z okazji setnej rocznicy urodzin* (publikacja monografii naukowej) – zadanie finansowane w ramach umowy 703/P-DUN/2019 ze środków Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego przeznaczonych na działalność upowszechniającą naukę.**

***Etymologica Slavica. Etymological Studies Dedicated to Professor Franciszek Sławski on the Occasion of the 100th Anniversary of His Birth* (publication of the monograph) – project financed under contract no. 703/P-DUN/2019 from funds of the Minister of Science and Higher Education of the Republic of Poland, allocated to science dissemination activities.**

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Redaktor, redaktor prowadzący [Managing editor and copy-editor]
Jakub Ozimek

Korekta [Proof-reading]

Anna Boguska, Małgorzata Chudzyńska, Barbara Grunwald-Hajdasz, Martina Ivanová, Gre-
ta Kominek, Damian Kubik, Beata Kubok, Dragana Ratković, Piotr Styk, Roman Tymoshuk,
Anna Żebrowska

Skład i łamanie [Typesetting and page makeup]
Krzysztof Porosło

Copyright © by Mariola Jakubowicz, Szymon Pogwizd, Beata Raszevska-Żurek
& the respective authors, 2019

This is an Open Access book distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 3.0 PL License (creativecommons.org/licenses/by/3.0/pl/), which permits redistribution, commercial and noncommercial, provided that the book is properly cited.

e-ISBN: 978-83-66369-01-6

ISSN: 0208-4058 (Prace Slawistyczne. Slavica)

Instytut Slawistyki Polskiej Akademii Nauk
[Institute of Slavic Studies, Polish Academy of Sciences]
ul. Bartoszewicza 1b/17, 00-337 Warszawa
tel. 22/826 76 88, wydawnictwo@ispan.waw.pl, www.ispan.waw.pl

SPIS TREŚCI

Mariola Jakubowicz , <i>Wspomnienie o Profesorze Franciszku Sławskim</i>	9
<i>Bibliografia prac Profesora Franciszka Sławskiego</i>	15
Jacek Baluch , <i>Skąd się wziął czeski Filip? Od Josefa Jungmanna do Karela Čapka</i>	39
Bogdan Walczak , <i>Jak polscy etymologowie definiują zadania etymologii?</i> ..	45
Wiesław Boryś , <i>Opracowywany słownik etymologiczny rodzimej leksyki chorwackiego dialektu czakawskiego</i>	55
Katarzyna Jasińska, Dariusz R. Piwowarczyk , <i>Prasłowiańskie *dīl’gostī a hetyckie dalugašti – historia derywacyjna</i>	73
Marek Majer , <i>Pozostałości praindoeuropejskiego „Systemu Calanda” w języku prasłowiańskim – wybrane przykłady</i>	81
Жанна Ж. Варбот , <i>О возможных составляющих славянского этимологического гнезда *verb-/ *vъrb-</i>	101
Jerzy Duma , <i>O piciu, pojeniu, upajaniu (się) i napawaniu (się)</i>	105
Metka Furlan , <i>Besedotvorje in etimologija (s posebnim poudarkom na samostalniku *gospoda ‘domines’/‘domina’)</i>	115
Alemko Gluhak , <i>Čovjek i drveće – *dǫbъ i *xvorstъ</i>	131
Liubou Padporynava , <i>Zmiany semantyki morfemu rdzeniowego *gōs- a zmiany motywacji zachodniosłowiańskich fitonimów dialektalnych</i> ..	149
Любовь В. Куркина , <i>К этимологии некоторых славянских анатомических терминов</i>	165
Aleksandar Loma , <i>Sanctifying and Sanctioning: The Serbo-Croatian osveta, osvetiti (se) Reconsidered</i>	181
Николай П. Антропов , <i>Су-дериваты в белорусском этимологическом словаре</i>	191
Сергей А. Мызников , <i>Диалектная реалья в контексте этимологических исследований</i>	199
Людвиг Селимски , <i>За этимологията на шест неправилно тълкувани или неясни думи</i>	219
Тодор Ат. Тодоров , <i>Няколко румънски заемки в български: тофлѡджа, траглѡве, трантѡвам, тулѡстър, тѡлпина</i>	229
Христина Дейкова , <i>Към контактната этимология в българския език</i>	235
Eubor Králík , <i>Slk. sobáš ‘Trauung’: prevzatie z maďarčiny?</i>	249

Јасна Влajiћ-Поповић , <i>Словенске ‘заставе’ међу словенским заставама (Како доказати калк?)</i>	261
Jiří Rejzek , <i>Č. pošetilý</i>	277
Светлана М. Толстая , <i>К семантической реконструкции лексики ошибок</i>	281
Валерия С. Кучко , <i>К мотивационной интерпретации некоторых севернорусских слов со значением обмана: гнездо русск. диал. шавать</i>	299
Ilona Janýšková , <i>Staroslověnská slovní zásoba týkající se sexuálního života</i> .	311
Helena Karlíková , <i>K názvům vysokého, nemotorného člověka v češtině s ekvivalenty v dalších slovanských jazycích</i>	321
Pavla Valčáková , <i>Sémantická motivace názvů druhého měsíce v roce v indoevropských jazycích</i>	335
Jana Villnow Komárková , <i>Zur Herkunft des tschechischen Weinbauterminus vích(a) im arealen Kontext</i>	341
Генадзь Цыхун , <i>Этымалагізацыя гапаксаў у слоўніках славянскіх моў</i>	357

СЛОВЕНСКЕ ‘ЗАСТАВЕ’ МЕЂУ СЛОВЕНСКИМ ЗАСТАВАМА (КАКО ДОКАЗАТИ КАЛК?)*

Овај рад има за циљ да скрене пажњу на релативно скрајнути проблем етимологисања калкираних речи у словенским језицима. Ради се о речима које нису препознате ни као преведенице ни као семантичке позајмљенице, већ су тумачене из домаћих, словенских средстава – или подробно или овлаш тј. само помињањем у оквиру ширих етимолошких гнезда. У питању су речи, по правилу прозирне формалне структуре, чија је проблематичност у сфери значења (односно семантичког развоја којим је настало савремено стање) остала непримећена односно досад нерегистрована у етимолошким речницима и литератури уопште.

0.1. Овде се приказује случај именице застава, основног термина за појам ‘*vexillum*, *Fahne*, *знамя*’ у српско-хрватском, словеначком и словачком. Такав је њен статус у стандардном изразу ових језика, док дијалекатски и историјски извори региструју да у сваком од њих застава има још по неколико значења (у појединима и по десетак, при чему број варира од језика до језика, а коначни збир зависи од степена семантичког нијансирања) која се не могу свести на ‘*vexillum*’. На целокупном словенском терену, првенствено у дијалектима, застава има на десетине хомонима – о чему ће бити речи касније (§ 2.4.) – али за почетак скрећемо пажњу на њене синониме.

0.2. *Застава* је само један од најмање седам главних назива за ‘*vexillum*’ који постоје у словенским језицима – са различитим степеном распрострањености и нијансама значења (у смислу врсте заставе – војне, државне, црквене, свадбене, цеховске и сл.).

0.2.1. ***porporъ**: стсл. *прапоръ*, буг. заст. дијал. *прапор(ец)*, српсл. *прапоръ*, слн. *prápor*, слч. *prápor*, чеш. *prápor*, пољ. *proporzес*, рус. *прапор*, укр. *прапір*.

0.2.2. ***znameъ**: стсл. *знаменниѡ*, буг. *знаме*, мак. *знаме*, рус. *знамя*, укр. *знамено*.

* Овај чланак је резултат рада на пројекту бр. 178007: „Етимолошка истраживања српског језика и израда *Етимолошког речника српског језика*“ који у потпуности финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

0.2.3. ***stěgъ** / ***stęgъ**: стсрп. *сте҃гъ*, с.-х. *ст(и)ег*, рус. *стяг*, укр. *стяг*, блр. *сцяг*.

0.2.4. ***xorogy**: стсл. *хор҃жы*, буг. *хорѣгва*, мак. заст. *хоругва* ‘црквена застава’, с.-х. заст. *хоругва*, слн. *karóg(l)*, слч. *korúhev*, чеш. *korouhev*, глуж. *khorhoj*, длуж. *chór(u)goj*, пољ. *chorogiew*, рус. *хорѹг(о)въ*, укр. *хоругѡв*.

0.2.5. **flag(a)**: чеш. *flag(a)*, пољ. *flaga*, рус. *флаг*.

0.2.6. **бајрак**: буг. *байрак*, мак. *бајрак*, с.-х. *барјак*, *бајрак*.

0.2.7. Овај поредак је успостављен од јед(и)ног несумњиво домаћег термина, **porporъ* (в. нпр. БЕР 5: 598–599; Bezlaј ESSJ 3: 102; Boryś SEJP: 484; Фасмер ЭСРЯ 3: 353–354)¹ и вероватно домаћих **zname* (које може бити и семантичка позајмљеница, в. БЕР 1: 649; Фасмер ЭСРЯ 2: 100; ЕСУМ 2: 270) и **stěgъ*/**stęgъ*², преко вероватног германизма **xorogy* (< герм. **hrungō*, као и гот. *hruga*)³, па до несумњивих позајмљеница: германизма *flag(a)*/флаг (< нем. *Flagge*, односно < хол. *vlag*, в. Sławski SEJP 1: 231; Фасмер ЭСРЯ 4: 197)⁴ и најзад турцизма *бајрак* (< тур. *bayrak*, в. БЕР 1: 27; Skok ERHSJ 1: 94).

0.3.1. Лингвистички фактори које треба имати у виду при разматрању порекла ове речи јесу следећи:

- а) сваки језик има више назива за заставу;
- б) током историје ти називи нису били потпуни синоними – често се на истом месту у тексту налази више њих;
- в) многи од тих назива су позајмљенице различите старине и порекла.

0.3.2. Ванлингвистички фактори са којима треба рачунати јесу следећи:

- а) заставе су различитог облика;

¹ Изворну ономотопеју са редупликацијом одсликава значење ‘tintinnabulum’ (иначе ексклузива централног јужнословенског терена), у деминутивним облицима с.-х. књиж. *прапорац*, заст. *прапорчић*, мак. дијал. *прапорче* ‘исто’ (Skok ERHSJ 3: 23). Семантика ‘лепршања’ могла је бити учитана касније, са изменом саме реалије.

² Док је први облик најпре у вези са **stogъ* (в. Skok ERHSJ 3: 334; Фасмер ЭСРЯ 3: 790; ЕСУМ 5: 460), реалност другог, **stęgъ* < стнорд. *stęng* (тако Кипарски, Младенов) заснива се не само на вокализму источнословенских континуанти, већ и неких старосрпских потврда као *стегове*, *стегоноша* (поред *стѣгоноша*) које говоре за псл. вокализам *ę*, а не *јат*.

³ Иако многи овај термин изводе из монголског, без резерве или са задршком (нпр. Skok ERHSJ 1: 680; Sławski SEJP 1: 76; Райнхарт 2006: 313, за Менгесом и Хелимским; индиректно, изостављањем, и Pronk-Tiethoff 2013), ипак је реалније претпоставити германски предлогак, због уверљивог аргумента О. Н. Трубочева да је именска основа -*ū* типична за германизме (ЭССЯ 8: 81–82).

⁴ Сазвучно чеш., слч. *vľajka* је домаћа реч (са ономасиологијом као у *prápor*, в. Machek ESJČ: 694 s.v. *vľati*; Králik 2015: 664 s.v. *vľat’*).

- б) заставе често потичу од различитих бојних знакова, копаља, прапораца (за лат. *signa et aquillae*, в. SSS 7: 162), док су оне са пришивеним платном каснија појава (отуд тканина као мотивација, в. § 2.5. под С^о);
- в) осим војних (тј. племићких и/ли државних) застава, традиционално велики значај имају црквене заставе и заставе у свадбеном обреду (поједини термини се специјализују управо за такве врсте тј. функције заставе).

1. Имајући све ово у виду, враћамо се анализи именице застава ‘*vexillum*’, прегледу њених потврда (од којих су многе хапакси), те разматрању њене творбе и семантике.

1.1. Према нашем увиду, континуитет од историјских до савремених **потврда** именице *zastava*/застава постоји само у српско-хрватском, словеначком и словачком језику – од XVI или почетка XVII в. срећу се у историјским изворима стхрв. *zastav f.* (RJA 22: 420, Роман о Троји),⁵ срслн. *zastava* ‘bandero’ (1584, BSKJ XVI: 609), срслч. *zástawa* (1610, HSSJ 7: 170–171).

1.1.1. Новију међусловенску позајмљеницу представља књиж. чеш. *zastava* (наводно из српско-хрватског, тако Rejzek ČES: 734, мада најпре из словачког, в. Machač 1960: 184).

1.1.2. Релативно новији хапакс представља укр. дијал. заст. застава ‘*Fahne*’ (Желеховский 1: 272, према збирци народних песама из *Галиције и угарске Русије*, Головацкий 1878: 422).

1.1.3. Историјски хапакси су стбуг. застава (у препису Манасијеве хронике из 1375. године, БЕР 1: 611), те наводно стсл. **застава** (Miklosich LPS: 217, што сви цитирају), иза кога стоји црквенословенска реч из недатираног бугарског преписа *Романа о Троји*. Међутим, изворност бугарских потврда стоји под знаком питања⁶.

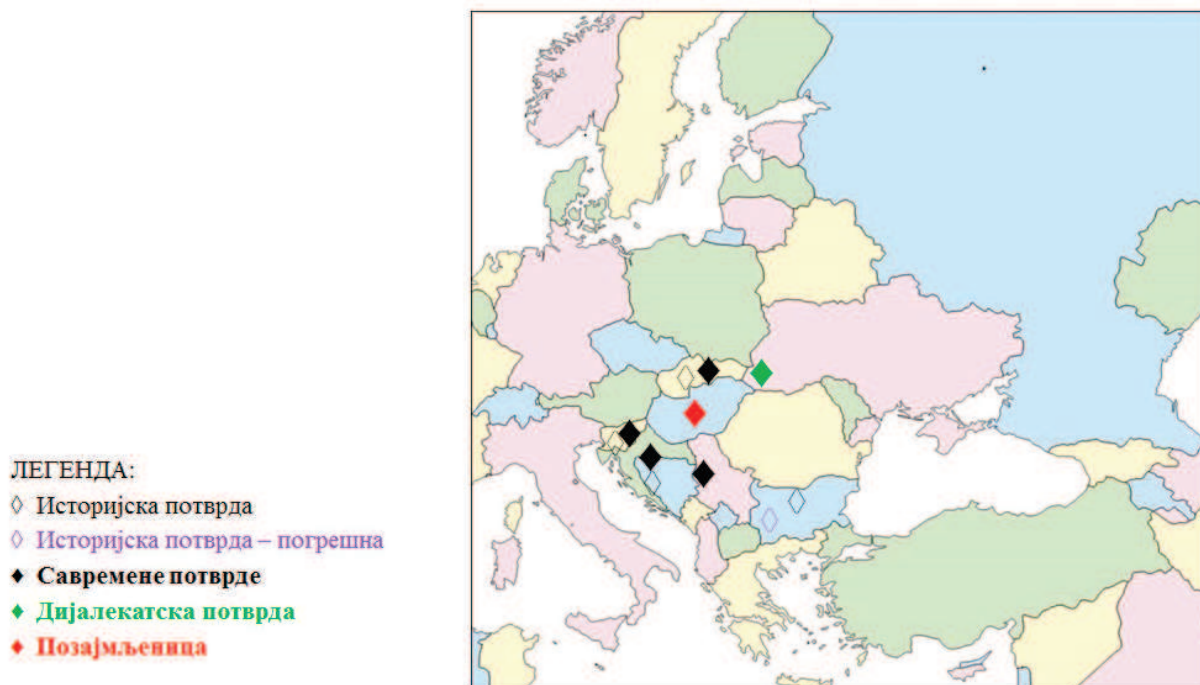
1.1.4. У историјској перспективи битан је и рани славизам у мађ. *zászló* (1086, EWU 6: 1661).

⁵ У српскословенском или старосрпском реч у овом значењу није посведочена (јесте ‘чета’ и ‘заседа’, Miklosich LPS, RJA s.vv.), док на хрватској страни, осим најстаријег записа у *Роману о Троји* (... i ot’pudi silne zastavi ot’ korabal’ grčkêh’) од XVI в. долазе и други, в. контекст нпр. Jahaše s junaki [...] u kih su zastave, horugve i dunder (Krnarutić 5^b; 1584). Савремено ‘*vexillum*’ у Даничићевом преводу Старог завета: нека стају сваки у свом околу и сваки код своје заставе по четама својим 4 Mojs. 1, 52. (RJA: 422 a s.v.)

⁶ Први словенски (тј. хрватски глагољски) превод овог романа са романског или латинског предлошка поуздано се смешта на терен Далмације, на основу низа одлика тог западног идиома очуваних у каснијим српским и бугарским ћирилским преписима (Трифуновић 2009: 296, 257). Та чињеница указује на велику вероватноћу да је и пример из Манасијеве хронике, будући да му касније нема трага, такође импорт са западнијег терена, средњобугарски сербокроатизам у „побугареном“ тексту у коме облици личних имена јасно указују на латински предлогак и настанак превода на старосрпском или старохрватском тлу.

1.1.5. Тако се, гледајући укупни словенски терен, ареал именице *застава* ‘*vexillum*’ оцртава као југозападни, у ширем јадранско-алпско-панонском појасу, који укључује словачки и крајње западне украјинске говоре.

1.1.6.

Мапа 1. Ареал слов. *zastava* ‘*vexillum*’

1.2. **Творба** ове речи је јасна и неспорна: именица *zastava* је поствербал од *zastaviti* ‘поставити (иза), зауставити (се), препречити, заштитити, оградити итд.’ као префигиране варијанте основног *staviti* (вероватно не као псл. формација већ као тек позни псл. дијалектизам).

1.3. Проблем представља **семантика** ове речи, пошто није јасно како се смисао специфичног термина ‘застава’ своди на крајње општи ‘нешто (по)стављено’.

1.3.1. Етимолошки речници одговарајућих језика не нуде задовољавајуће објашњење генезе овог значења: Skok ERHSJ 3: 330 s.v. *stav* не коментарише значење – само даје дефиницију ‘колац који се удари у земљу и на њему платно, стијег’. Први га је, поводом словачке речи, тумачио Machek ESJČ: 575 s.v. *státi*: [„slc. ‚vyznam prapor asi do toho, že žerd s praporem byla v leženi zarážena do země“⁷] – обојица без осврта на друге језике који имају исто то значење. Даље ово у посебној одредници преузима Gluhak HER: 693 (и допуњава ономасиолошком паралелом *ст(и)ег* ‘мотка’ → ‘застава’, али то поређење [са псл. **stěgъ* (‘мотка’ → ‘застава на мотки’)] ипак не стоји из простог разлога што *застава* нигде није

⁷ Нисмо нашли потврду да чеш. *zastavit* значи ‘zarazit’ – обрнуто пак, *zarazit* значи и ‘забости’ и ‘зауставити, спречити, прекинути’.

посведочена у значењу ‘мотка’⁸); од њега M. Snoj у Bezlaј ESSJ 4: 393, потом Snoj SES: 849, те најзад, мало допуњено, и Rejzek ČES: 734 «*zástava ... z s./ch.; původně ‘do země vetknutý prapor na žerdý’ vlastně ‘co je postaveno’*». Пада у очи да ЕСУМ 5: 390 s.v. ставити 3 не помиње укр. дијал. потврду за ‘vexillum’ из Желеховског (в. § 1.1.2). БЕР 1: 611 стбуг. облик само наводи у одредници о дијалектизму *застава* ‘облак’ (не тумачећи ниједну од те две речи).

2. У потрази за објашњењем првенствено треба сагледати укупну семантику глагола, нарочито са релевантног јужнословенског и словачког, али и са преосталог словенског терена – евентуално и друге поствербале истог глагола (в. § 2.4. за Табелу), као и ономасиолошке паралеле из словенских и несловенских језика (в. § 2.5.).

2.1. Пуни инвентар и класификацију значења слов. *zastaviti* донеће тек прасловенски речници (или нека будућа студија). Тренутно имамо ситуацију да етимолошки речници појединачних језика овај префигирани облик глагола углавном не третирају посебно већ га, евентуално, помињу s.v. основног *staviti* – а само неки од тих речника садрже посебну одредницу за поствербал (наравно, у значењима посведоченим у дотичном језику, тако Bezlaј ESSJ, Snoj SES, Gluhak HER, БЕР, Rejzek ČES, в. § 1.3.1.)⁹, док нпр. Schuster-Šewc HEW нема именицу (иако је Pful и Muka добро документују); игноришу је не само Skok ERHSJ (иако је она у српско-хрватском главна реч за један појам) већ и Boryś, Фасмер ЭСРЯ, Черных ИЭССРЯ, ЕСУМ (мада она, у конкретним значењима, постоји у пољском, руском и украјинском језику).

2.2. Глагол *zastaviti* према описним и дијалекатским речницима појединих језика (RJA, PCA, PBE, SSKJ, Pleteršnik, SJP, CPHG), као и историјским (СРЯ XI–XVII, Miklosich LPS, HSSJ) има следећа основна значења која је тешко строго разграничити јер се углавном преливају једно у друго:

А° (НАЈМАЊЕ РАСПРОСТРАЊЕНО, МАДА НАЈБЛИЖЕ СЕМАНТИЦИ ОСНОВНОГ ГЛАГОЛА) ‘положити (као залог)’; **поставити**, подставити; успоставити, установити’ – објекат је нпр. *темељ, основа* (новије и *аргумент, наредба*); *прибор за јело; постава, доња сукња; уметак за књигу; део разбоја, количина пређе* (која се *стави* на једну основу разбоја); *загонетка*; овамо можда и *сватови* (јер се *поставе* да седе за столом).

⁸ Наизглед боље, Рејзеково извођење директно од глагола ‘поставити’ није довољно убедљиво – није застава нешто што се тек тако ‘стави’ (као *залог, заклад*); ако се мисли на забадање у земљу, морао би бити неки „јачи“ глагол, семантички изражајнији. ... једино где се помињу мотке, и на њих разапето платно тј. мрежа, јесте руски север, у контексту **рибарства**, па ту везу на основу извесне сличности није лако бранити с обзиром на разлику у функцији и одсуство директног контекста који би то оправдао.

⁹ Овде се не може уврстити ЭСБМ 3: 303 *застава* ‘караула’, јер се не ради о истом значењу.

В° (НАЈШИРЕ РАСПРОСТРАЊЕНО, И У НАЈВИШЕ ВАРИЈЕТЕТА) ‘**препречити**, спречити (постављањем бране, препреке)’ – инструмент или субјекат је нпр. *јаз; полука у млину за заустављање воде; заседа, бусија*; (овамо можда и *сватови*, уп. длуж. *zastawjańe* у нап. 19); ‘**заштитити** (спречавањем лошег спољног утицаја, погледа)’ – субјекат или инструмент је нпр. *стража, део воденице; прегача; облак*; ‘**оградити**’ – објекат је нпр. *гумно, огњиште, кревет, кола*; ‘преградити’ – објекат је нпр. *део стаје; простор између кућа (?)*. С° (ШИРОКО РАСПРОСТРАЊЕНО, СА РЕЛАТИВНО МАЛИМ ВАРИЈАЦИЈАМА) ‘зауставити (се), стати’ – субјекат / инструмент / објекат је нпр. *логор (војни); контролни пункт, чета која га држи, караула, царина; наследно имање које се даље не сме делити*.

Д° Спорадично, чак изоловано, могла су постојати још нека значења која не само да нису лексикографски фиксирана него их је тешко и реконструисати на основу различитих хапакских именичних потврда. Поједина могу бити резултат семантичких помака на нивоу самих именица (нпр. ‘облак’ → ‘звезда репатица’, ако је тако текао развој, в. и нап. 20), али за нека номинална значења се не може реално претпоставити вербални предлогак (нпр. рус. дијал. ‘прорез у леду’ – осим ако се не сведе на ‘заседа’, или пак претпостави синегдоха од ‘рибарска мрежа, параван’, која у основи има функцију заштите од ветра, в. СРНГ 11: 54).

2.3. Не само да су именичка значења бројнија од глаголских, већ и њихових формалних реализација има више. Пошто су у питању поствербали, равноправно се при разматрању семантичког потенцијала могу узимати у обзир феминина и маскулина, затим деминутиви оба рода, чак колектив (рус. дијал.), по изузетку глаголска именица (лужички) и неколико пута основа са придевским проширењем (*-*ьнѣ*) – дакле, то могу бити следећи облици: *zastava f., zastavъ f., zastavъ m., zastavica f., zastavъk m.*, рус. *заставье coll.*, *zastav-* + *-*ьнѣ*. Осим ретких књижевних облика, укључене су бројне дијалекатске потврде (и малобројне историјске).

2.4. **Табела** која следи грубо сумира основни инвентар и дистрибуцију по језицима номиналних значења (са преко 30 конкретних реализација, у оквиру више терминолошких система – војнички, грађевински, правни, метеоролошки, риболовачки, ткачки, кројачки, апстрактни појмови, свадбени обред). Нека од њих су општесловенска (можда и прасловенска, као ‘залог’, ‘устава’, ‘препрека’, ‘ограда’); поједина су својствена једној групи језика – ређе двома (‘застава’, ‘облак’, ‘западни крај неба’, ‘чета’, ‘караула’, ‘стража’, ‘заседа’, ‘препрека свадбеној поворци’ – овамо и неологизам ‘тема’), а многа су ексклузива појединих језика (слн. ‘загонетка’, пољ. ‘прибор за јело’, рус. дијал. ‘део разбоја’, рус. дијал.

‘количина пређе која иде на једну основу разбоја’, стсл. ‘логор’¹⁰, срп. ‘место за свадбеним столом’, с.-х. заст. ‘подворница, поткућница = наследно имање додељено при деоби племенске заједнице које се даље не сме делити [чија се даља деоба *зауставља*], с.-х. заст. ‘прегача’, с.-х. ‘звезда репатица’, с.-х. ‘место међу кућама’ итд. Али ниједно од тих номиналних значења не указује јасно на порекло оног ‘застава’.

Табела. Неких значења *zastava* итд. посведочених у словенским језицима

застав(а) заставица /-ка заставн-	стсл.	буг.	с.-х.	слн.	слч.	чеш.	глож. /длож.	пољ.	блр.	рус.	укр.
ПОСТАВИТИ											
залог			+	+	+		+ дл.	+ (m.)	+	+	+
темељ, основа			+	?							
стони прибор								+			
постава			+ ...?							+	
доња сукња										+	
уметак књиге			?	?						+	
део разбоја										+	
количина пређе										+	
загонетка				+ -ica							
(?)место за део сватова; 1 сват			+, +								
ПРЕПРЕЧИТИ											
устава, брана			+	+			гл. +	+	+	+	
део млина			+	?							
заседа, бусија			+	+							
(?) сватови							д. + -ње			+	
ЗАШТИТИТИ											
стража		(+) ^{рус}	+						+	+	+
караула									+	+	
чета			+		+			+			
логор	+							+		+струс	
резерва			+								
облак /облаци		+	+	+						+	
запад /засед			+								
звезда репатица			+								
прегача			+								
ОГРАДИТИ											
ограда (огњиште; кола, гумно, кревет			+, +, +				дл. + кола	+ кола		+	
преграда у стаји										+	
заклон (од ветра)										+	
рибарск мрежа					+			+ adj.		+	+
прорез на леду										+	
простор, размак између кућа		+	+								
‘vexillum’		?србуг	+	+	+						+

¹⁰ Овако само Vaillant 1974: 201, § 792 (v.sl. *zastavъ* ‘camp’), из словенског превода хронике Георгија Хамартола, за који се сматра да је настао у Бугарској у X в. или у Кијевској Русији у XI в. Значење ‘логор’ ← ‘заседа, стража’; уп. струс. *застава* ‘одред истурен са задатком да стражари на граници’ → ‘логор таквог одреда’.

2.5. Пошто ниједно од (овде и иначе) регистрованих номиналних значења изведених од глагола *заставити* не помаже да се схвати оно ‘застава’, а реконструкцију тог значења као ‘оно што је постављено’ (§ 1.3.1.) сматрамо неуверљивом, преостаје још да се размотри **ономасиологија** појма ‘застава’ у другим, несловенским језицима. Како се тај појам не налази у Баковом речнику изабраних синонима у главним индоевропским језицима, за ову прилику смо, на основу општепознатих термина, саставили мали списак семантичких мотивација које се, стандардно, своде или на функцију (А, В, F) или на изглед (C, D, E) предмета.

A° ‘**знак**’: лат. *signum*, гр. σημεῖα, гот. *bandwo*; ≈ (п)сл. **zname* (од **znati*)

B° ‘**лепршање**’: (п)сл. **porpor*¹¹; стнорд. *flogra* [> хол. *vlag*, енгл. *flag*, нем. *Flagge* (отуд даље пољ. *flaga*, рус. *флаг*)]

C° ‘**тканина**’: лат. *vexillum* (< лат. *velum*), нем. *Fahne* (≈ лат. *pannus*) < ствнем. *gundfano* ‘ратно платно’ (> итал. *gonfalone*)

D° ‘**пламен**’: нгр. φλάμπουρο < φλάμπουλον < φλάμμουλον < лат. *flammulum*

E° ‘**мотка**’: стнорд. *stang* > (п)сл. **stěgъ* ‘штап: застава’; гот. *hrugga* > герм. **hrungā* > (п)сл. **xorogy* ‘штап; застава’¹²

F° ‘**место заустављања**’: франачки **standord* > нем. *Standarde*, фр. *étandard* (> итал. *stendarto*, шп., порт. *estandarte*, в. REW 9714)¹³

G° *‘**нешто постављено**’: слов. *zastava* < *zastaviti* ‘поставити’ (Machek ESJČ, Skok ERHSJ, Gluhak HER, Snoj SES, Rejzek ČES, в. § 1.3.1.)

2.5.1. Пада у очи да међу овде евидентираним неспорним семантичким мотивацијама (A° до F°)¹⁴ ниједна од њих није она која је досад била општеприхваћена за (j)сл. застава као *‘нешто постављено’ (G°). То само по себи ништа не доказује (пошто хапаксне мотивације постоје), али проблем са овом ономасиологијом није толико њена уникалност колико неуверљивост везе вербалне и номиналне семантике.

2.6. Пошто (j)сл. *zastava* ‘*vexillum*’ нема добро тумачење из домаћих средстава а, за разлику од њених синонима, сигурно није позајмљеница, остаје могућност да она ипак јесте страног порекла – али не директно већ као калк.

¹¹ За исту ономасиологију изгледа новијег, и ареално ограниченог, слч. и чеш. *vľajka*, в. нап. 4.

¹² За порекло ових термина в. нап. 2 и 3.

¹³ Подразумевани пренос значења са ‘место заустављања’ на ‘оно чиме се то обележава’ практично се опет своди на ‘мотка, копље’ (отуд даље ‘мотка’ → ‘штап (као аршин)’ тј. савремено ‘стандард’ што је модерну експанзију доживело преко енглеског, чак и у нем. *Standard* (Kluge 2002: 875).

¹⁴ Већина њих примарно су посведочене у више језика (случајеви А, В, С, Е), само две у по једном (случајеви под D и F, независно од секундарне експанзије).

3. Поставља се питање „Како доказати калк?“¹⁵ Одговор гласи: тешко, али уз помоћ географије и историје.

3.1. Пошто нема формалних одлика које би говориле у прилог калкирања (односно против домаћег порекла постсвербала *застава*), преостају аргументи семантике – и то у функцији ареала и историјских чињеница. Наиме, значење ‘*vexillum*’ ограничено је на севернојадрански и алпско-панонски **ареал**. А то је баш онај географски појас – а не одређени дијалекатски терен – у коме је словенски језички корпус био у контакту са франачким, управо језиком у коме је посведочена мотивација ‘место заустављања’, наведена под (F).

3.2. Дакле, од слов. *zastaviti* (у једном од основних значења) ‘зауставити (се)’, семантичким позајмљивањем франачког узора **standord* могао је настати поствербал *zastava* – тако што је првобитни *nomen acti* ‘заустављање’ постао *nomen loci* ‘место заустављања’, и напослету *nomen instrumenti* ‘оно чиме се обележава место заустављања’ (који је накнадно изгубио везу са оригиналним номинационим импулсом). Женски род вероватно је настао према **xorogy/хоругва*, можда и ради дистинкције према другим поствербалима (нпр. *застав* м. ‘залог’).

3.3. На ванлингвистичком плану, претпоставка о франачком узору више је него оправдана пошто се ради о првенствено војн(ичк)ом термину (црквена и свадбена застава дошле су касније) а Франци су, као изразито ратнички народ, били извор позајмљивања управо такве лексике¹⁶. Место окупљања војне јединице требало је обележити посебним знаком када је она у склопу веће војне формације, тј. била је потребна озбиљна држава – каква је била франачка, која је претендовала да наследи Римско царство – да би се прибегло масовнијој употреби бојних знакова.

3.3.1. Када није била модел за калкирање, франачка реч **standort* ‘застава’ масовно је позајмљивана у суседне и даље језике: старофранцуски *estandard*¹⁷ (отуд фр. *étendard*) преузето и у остале романске језике (итал. *stendardo*,¹⁸ шп., порт. *estandarte*), као и у енгл. *standard* (одакле се изродио савремени интернационализам стандард) а независно и у нем. *Standarde* (отуд пољ. *sztandard*).

¹⁵ Исто се пита у једном поднаслову Б. Википјел: **vojevoda** : jak dokázat kalk? (в. Vykypiěl 2004: 174 ff.), и мада је случај тог термина другачији, принцип доказивања је методолошки сличан нашем.

¹⁶ Осим основне романске речи за ‘рат’ (ит. *guerra*, фр. *guerre* < франачког **werra*, в. REW: 796 § 9524a), или за ‘штит(ити)’ (нпр. ит. *schermo* < *schermire* < герм. *skirmjan*, в. REW: 660 § 7998); само у савременом француском има их бар још пар стотина.

¹⁷ Мање је вероватан франачки предлог **standhart* ‘standfest’ (в. Kluge 2002: 875; DELI: 1271), или поименичено **standhart* ‘stehendiges Ding’, ‘stehende Fahne’ (Gamillscheg EWFS: 391, уз сумњу).

¹⁸ Није без значаја чињеница да само у италијанском језику постоје бар још два назива за заставу германског порекла, *bandiera* и *gonfalone* (DELI: 111–112, 510).

4. Теза о калкирању према франачком узору веома је вероватна, мада остаје у домену спекулације: франачки језик је, као посебан ентитет, увелико нестао у време првих поузданих записа из словенских језика – тако да материјалних доказа о калкирању нема већ се они своде на логичко и методолошко утемељено закључивање на основу чињеница које данас имамо на располагању. Држимо да је овакво решење ипак боље него претходно изражена претпоставка о првобитном значењу ‘оно што је постављено’. 4.1. Друге могућности тумачења семантичког развоја којим се могло доћи до значења ‘vexillum’, такође базиране на ареалној дистрибуцији (углавном мање¹⁹ или више²⁰ невероватне – али не и сасвим искључене), захтевале би даље истраживање и засад морају остати по страни.

БИБЛИОГРАФИЈА

БЕР – Георгиев Владимир, Дуриданов Иван, Рачева Мария, Тодоров Тодор, Димитрова-Тодорова Лиљана, Селимски Людвиг (уред.), 1971–2017–, *Български етимологичен речник*, св. 1–8–, София: Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“.

¹⁹ Упадљиво подударање ареала значења ‘vexillum’ и простора интензивне посведочености употребе заставе у свадбеном ритуалу указује на њихову међузависност – мада нема сумње да је сватовска поворка имитација ратничког похода, дакле секундарна у односу на њега (в. нпр. Лома 2002: 79). Занимљиво је да је свадбена застава изразито распрострањена код јужних Словена, Словака и западних Украјинаца (СД 2: 344–347), баш код **тих народа** се она прави уочи свадбе (СД 2: 345), управо на **том терену** је познат посебан чин заставника тј. барјактара (СД 2: 347), а баш код источних Словака застава се на дан свадбе **ставља** младожењи на сто, затим се недељу дана **ставља** невести под јастук, у Закарпатју старешина свадбе пред прву брачну ноћ младенцима у кревет **ставља** заставу и благосиља је. У источној Словачкој заставник односи заставу у крчму и тамо је **оставља** као **залог**, док се не плати рачун за оно што је попијено (СД 2: 347а). Опет у вези са свадбом, мотив постављања **препреке** да би се добио откуп [мотив продаје и куповине невесте] имају и Руси (рус. дијал. застава ‘**преграда** (веревка, жердъ) на путу из цркве свадебног поезда, которую убирают только после получения платы, „дани“ Ярослав, Олон. 1903 [СРНГ 11: 54]), као и Доњи Лужичани (*zastawjańe -ńa*, n. spec. ‘das **Anhalten** des Hochzeitszugen mit **bunten Bändern**, um von Brautpaar ein Geldgeschenk zu erhalten’, Мук 2: 1054). Треба истаћи да нема јасних индиција за повезивање ритуала описаних код Лужичана и Руса (преко евентуалног *‘место по заслуги за спроведену заседу, или пак одбачен напад из заседе постављене сватовима’) са особеним значењем израженим синонимијом *застава = заседа = зачеље* ‘почасна места за столом’ (Вук), које је ексклузива ограниченог терена српског језика, код Срба у Херцеговини.

²⁰ Када би се, којим случајем, нашле веродостојне паралеле на основу којих би се списку мотивација назива реалије ‘vexillum’ (в. § 2.5.) могла додати још једна, под Н° *‘**заклон, заслон**’, то би отворило могућност да се као полазиште узме, на целом јужнословенском ареалу посведочено, *застава/zastava* ‘облаци који заклањају сунце’, даље пренето и на синониме, нпр. срп. дијал. барјак ‘водена завеса од јаке кише на ветру’, ‘паучина’ (Пива, Бањалука, в. ЕРСЈ 2: 206). Овамо можда и у рус. дијал. заста м., f. ‘онај ко заклања светло’ (‘о том, кто загораживает свет’: Эй, ты, заста, застишь свет!, СРНГ 11: 54).

- Головацкий Яков Ф., 1878, *Народные песни Галицкой и угорской Руси*, св. 3, Санкт-Петербург: Императорское Общество Истории и Древностей Российских.
- ЕРСЈ – Грицкат-Радуловић Ирена, Лома Александар (уред.), 2003–2008–, *Етимолошки речник српског језика*, св. 1–3–, Београд: Институт за српски језик САНУ.
- ЕСУМ – Мельничук Олександр С. и др. (уред.), 1982–2012, *Етимологічний словник української мови*, св. 1–6, Київ: Наукова думка.
- Желеховский – Евгений Желеховский, 1886, *Малоруско-німецкий словарь / Ruthenisch-deutsches Wörterbuch*, св. 1–2, Львів: НТШ.
- Лома Александар, 2002, *Пракосово. Словенски и индоевропски корени српске епике*, Београд: Балканолошки институт САНУ.
- РБЕ – Чолакова Кристалина, Кювлиева-Мишайкова Веса, Чоролеева Мария, Пернишка Емилия, Крумова-Цветкова Лилия, Балтова Юлия (уред.), 1977–2015–, *Речник на българския език*, св. 1–15–, София: БАН.
- Райнхарт Йоханнес, 2006, Древнерусское *күрингъ* ‘шафер, дружка’: заимствование из протобългарского языка, у: *Ad fontes verborum. Исследования по этимологии и исторической семантике. К 70-летию Жанны Жановны Варбот*, уред. Анатолий Ф. Журавлев Москва: Индрик, стр. 307–317.
- РСА – Белић Александар, Стевановић Михаило, Пешикан Митар, Гортан-Премк Даринка, Стијовић Рада. и др. (уред.), 1959–2014–, *Речник српскохрватског књижевног и народног језика*, св. 1–19–, Београд: Институт за српски језик САНУ.
- СД – Толстой Никита И. (уред.), 1995–2012, *Славянские древности. Этнолингвистический словарь*, св. 1–5, Москва: Международные Отношения.
- СРНГ – Филин Федот П., Сороколетов Федор П., Мызников Сергей А. (ред.), 1965–2019–, *Словарь русских народных говоров*, св. 1–51–, Москва–[Ленинград=]Санкт Петербург: Наука.
- СРЯ XI–XVII – Бархударов Степан Г., Филин Федот П., Шмелев Дмитрий Н., Богатова, Галина А., Крысько Вадим Б., Кривко Роман Н. (уред.), 1975–2015–, *Словарь русского языка XI–XVII вв.*, св. 1–30–, Москва – Санкт Петербург: Наука, Нестор-История.
- Трифуновић Ђорђе, 2009, *Стара српска књижевност. Основи*, 3. прош. изд., Београд: Чигоја штампа.
- Фасмер ЭСРЯ – Фасмер Макс, 1986–1987, *Этимологический словарь русского языка*, прев. Олег Н. Трубачев, св. 1–4, Москва: Прогресс.
- Черных ИЭСРЯ – Черных Павел Я., 2007, *Историко-этимологический словарь современного русского языка*, св. 1–2, Москва: Русский язык Медиа.
- ЭСБМ – Мартынаў Віктар У., Цыхун Генадь А. (уред.), 1978–2017–, *Этымалагічны слоўнік беларускай мовы*, св. 1–14–, Мінск: Навука і тэхніка.
- ЭССЯ – Трубачев Олег Н., Журавлев Анатолий Ф., Варбот Жанна Ж. (уред.), 1974–2018–, *Этимологический словарь славянских языков. Праславянский лексический фонд*, св. 1–41–, Москва: Наука.
- Bezljaj ESSJ – Bezljaj France, 1976–2007, *Etimološki slovar slovenskega jezika*, св. 1–5, Ljubljana: Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša.

- Boryś SEJP – Boryś Wiesław, 2005, *Słownik etymologiczny języka polskiego*, Kraków: Wydawnictwo Literackie.
- BSKJ XVI – Ahačič Kozma, Legan Ravnika Andreja, Merše Majda, Narat Jožica, Novak France, 2011, *Besedje slovenskega knjižnega jezika 16. stoletja*, Ljubljana: Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša.
- DELI – Cortelazzo Manlio, Zolli Paolo, 1979–1988, *Dizionario etimologico della lingua italiana*, sv. 1–5, Bologna: Zanichelli.
- ESJS – Havlová Eva, Erhart Adolf, Janyšková Ilona (ured.), 1989–2018, *Etymologický slovník jazyka staroslověnského*, sv. 1–19, Praha–Brno: Academia, Tribun EU.
- EWU – Benkő Loránd, 1992–1997, *Etymologischcses Wörterbuch des Ungarischen*, sv. 1–6, Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Gamillscheg EWFS – Gamillscheg Ernst, 1928, *Etymologisches Wörterbuch der französischen Sprache*, Heidelberg: Carl Winter.
- Gluhak HER – Gluhak Alemko, 1993, *Hrvatski etimološki rječnik*, Zagreb: August Cesarec.
- Godecki Łukasz, 2007, *Wojkowość dawnych Słowian w świetle faktów językowych*, докторска дисертација, Sosnowiec: Instytut Filologii Słowiańskiej, Wydział Filologiczny, Uniwersytet Śląski.
- HSSJ – Majtán Milan (ured.), 1991–2008, *Historický slovník slovenského jazyka*, sv. 1–7, Bratislava: Veda.
- Kluge Friedrich, 2002, *Etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache*, Berlin – New York: de Gruyter.
- Králik Lubor, 2015, *Stručný etymologický slovník slovenčiny*, Bratislava: Veda.
- Machač Jaroslav, 1960, *Zástava*, „Naše řeč“, sv. 43, 6p. 5–6, c. 183–185.
- Machek ESJČ – Machek Václav, 1971, *Etymologický slovník jazyka českého*, Praha: Academia.
- Miklosich LPS – Miklosich Franz, 1862–1865, *Lexicon Palaeoslovenico-Graeco-Latinum*, Vindobonae: Guilemus Braumueller.
- Muka – Muka Arnošt [Mucke Ernst = Мука Эрнст], 1911–1928, *Słownik dolnoserbiskeje řečy a jeje narěcow / Wörterbuch der nieder-wendischen Sprache und ihrer Dialekte / Словарь ниже-лужицкого языка и его наречий*, sv. 1–3, Petrohrad–Praha: Ruská akademie věd, Česká akademie věd a umění.
- Pful Christian T., 1866, *Łužiski serbski słownik. Wendisches Wörterbuch*. Budišin: Maćica Serbska.
- Pleteršnik – Pleteršnik Maks, 1894–1895, *Slovensko-nemški slovar*, sv. 1–2, Ljubljana: Knezoškofijstvo.
- Pronk-Tiethoff Saskia, 2013, *The Germanic Loanwords in Proto-Slavic* [Leiden Studies in Indo-European 20], Amsterdam: Rodopi.
- Rejzek ČES – Rejzek Jiří, 2001, *Český etymologický slovník*, Voznice: Leda.
- REW – Meyer-Lübke Wilhelm, 1992, *Romanisches etymologisches Wörterbuch*, Heidelberg: Winter.
- RJA – Daničić Đuro, Budmani Pero, Maretić Tomo, Musulin Stjepan, Pavešić Slavko, Jonke Ljudevit (ured.), 1880–1976, *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, sv. 1–23, Zagreb: Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.

- Schuster-Šewc HEW – Schuster-Šewc Heinz, 1978–1996, *Historisch-etymologisches Wörterbuch der nieder- und obersorbischer Sprache*, sv. 1–5, Bautzen: Domowina Verlag.
- SJP – Karłowicz Jan, Kryński Adam, Niedźwiedzki Władysław, 1952, *Słownik języka polskiego*, sv. 1–8, Warszawa: PIW.
- Skok ERHSJ – Skok Petar, 1971–1974, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, sv. 1–4, Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
- Sławski SEJP – Sławski Franciszek, 1952–1982, *Słownik etymologiczny języka polskiego*, sv. 1–5, Kraków: Towarzystwo Miłośników Języka Polskiego.
- Snoj SES – Snoj Marko, 2003, *Slovenski etimološki slovar*, Ljubljana: Mladinska knjiga.
- SSKJ – Bajec Anton и др. (уред.), 1970–1991, *Slovar slovenskega knjižnega jezika*, т. 1–5, Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti. Inštitut za slovenski jezik.
- SSS – Kowalenko Władysław, Labuda Gerard, Stieber Zdzisław (уред.), 1961–1984, *Słownik starożytności słowiańskich*, sv. 1–7, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Vykypieľ Bohumil, 2004, *Studie k šlechtickým titulům v germánských, slovanských a baltských jazycích*, Brno: Masarykova univerzita.
- Vaillant André, 1974, *Grammaire comparée des langues slaves*, sv. 4, *La formation des noms*, Paris: Éditions Klincksieck.

BIBLIOGRAPHY (TRANSLITERATION)

- Ahačič, Kozma, Legan Ravnika, Andreja, Merše, Majda, Narat, Jožica, & Novak, France. (2011). *Besedje slovenskega knjižnega jezika 16. stoletja* [BSKJ XVI]. Ljubljana: Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša.
- Bajec, Anton. (Ed.). (1970–1991). *Slovar slovenskega knjižnega jezika* (Vols. 1–5) [SSKJ]. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti. Inštitut za slovenski jezik.
- Barkhudarov, Stepan G., Filin, Fedot P., SHmelev, Dmitrii N., Bogatova, Galina A., Krys'ko, Vadim B., & Krivko, Roman N. (Eds.). (1975–2015). *Slovar' russkogo iazyka XI-XVII vv.* (Vols. 1–30) [SRIA XI-XVII]. Moskva – Sankt Peterburg: Nauka, Nestor-Istoriia.
- Belić, Aleksandar, Stevanović, Mihailo, Pešikan, Mitar, Gortan-Premk, Darinka, & Stijović, Rada. (Eds.). (1959–2014). *Rečnik srpskohrvatskog književnog i narodnog jezika* (Vols. 1–19) [RSA]. Beograd: Institut za srpski jezik SANU.
- Benkö, Loránd. (1992–1997). *Etymologisches Wörterbuch des Ungarischen* (Vols. 1–6) [EWU]. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Bezljaj, France. (1976–2007). *Etimološki slovar slovenskega jezika* (Vols. 1–5) [Bezljaj ESSJ]. Ljubljana: Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša.
- Boryś, Wiesław. (2005). *Słownik etymologiczny języka polskiego* [Boryś SEJP]. Kraków: Wydawnictwo Literackie.
- CHernykh, Pavel IA. (2007). *Istoriko-étimologičeskii slovar' sovremennogo russkogo iazyka* (Vols. 1–2) [CHernykh IESSRIA]. Moskva: Russkii iazyk Media.

- CHolakova, Kristalina, Kiuvlieva-Mishaikova, Vesa, CHoroleeva, Mariia, Pernishka, Emiliia, Krumova-TSvetkova, Liliia, & Baltova, Iuliia. (Eds.). (1977–2015). *Rechnik na bŭlgarskiia ezik* (Vols. 1–15) [RBE]. Sofiia: BAN.
- Cortelazzo, Manlio, & Zolli, Paolo. (1979–1988). *Dizionario etimologico della lingua italiana* (Vols. 1–5) [DELI]. Bologna: Zanichelli.
- Daničić, Đuro, Budmani, Pero, Maretić, Tomo, Musulin, Stjepan, Pavešić, Slavko, & Jonke, Ljudevit. (Eds.). (1880–1976). *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika* (Vols. 1–23) [RJA]. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
- Evhenyi, ZHelekhovskyi. (1886). *Malorusko-nimetskyi slovar / Ruthenisch-deutsches Wörterbuch* (Vols. 1–2) [ZHelekhovskyi]. L'viv: NTSh.
- Fasmer, Maks. (1986–1987). *Ėtimologicheskii slovar' russkogo iazyka* (Oleg N. Trubachev, Trans.) (Vols. 1–4) [Fasmer ĖSRJA]. Moskva: Progress.
- Filin, Fedot P., Sorokoletov, Fedor P., & Myznikov, Sergei A. (Eds.). (1965–2019). *Slovar' russkikh narodnykh govorov* (Vols. 1–51) [SRNG]. Moskva–Leningrad/Sankt Peterburg: Nauka.
- Gamillscheg, Ernst. (1928). *Etymologisches Wörterbuch der französischen Sprache* [Gamillscheg EWFS]. Heidelberg: Carl Winter.
- Georgiev, Vladimir, Duridanov, Ivan, Racheva, Mariia, Todorov, Todor, Dimitrova-Todorova, Liliana, & Selimski, Liudvig. (Eds.). (1971–2017). *Bŭlgarski etimologichen rechnik* (Vols. 1–8) [BER]. Sofiia: Izdatelstvo na BAN "Prof. Marin Drinov".
- Gluhak, Alemko. (1993). *Hrvatski etimološki rječnik* [Gluhak HER]. Zagreb: August Cesarec.
- Godecki, Łukasz. (2007). *Wojskowość dawnych Słowian w świetle faktów językowych* (doctoral dissertation). Sosnowiec: Instytut Filologii Słowiańskiej, Wydział Filologiczny, Uniwersytet Śląski.
- Golovatskiĭ, Iakov F. (1878). *Narodnye pesni Galitskoĭ i ugarskoĭ Rusi* (Vol. 3). Sankt-Peterburg: Imperatorskoe Obshchestvo Istorii i Drevnostei Rossiiskikh.
- Grickat-Radulović, Irena, & Loma, Aleksandar. (Eds.). (2003–2008). *Etimološki rečnik srpskog jezika* (Vols. 1–3) [ERSJ]. Beograd: Insitut za srpski jezik SANU.
- Havlová, Eva, Erhart, Adolf, & Janyšková, Ilona (Eds.). (1989–2018). *Etymologický slovník jazyka staroslověnského* (Vols. 1–19) [ESJS]. Praha–Brno: Academia, Tribun EU.
- Karłowicz, Jan, Kryński, Adam, & Niedźwiedzki, Władysław. (1952). *Słownik języka polskiego* (Vols. 1–8) [SJP]. Warszawa: PIW.
- Kluge, Friedrich. (2002). *Etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache*. Berlin – New York: de Gruyter.
- Kowalenko, Władysław, Labuda, Gerard, & Stieber, Zdzisław. (Eds.). (1961–1984). *Słownik starożytności słowiańskich* (Vols. 1–7) [SSS] Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Králik, Ľubor. (2015). *Stručný etymologický slovník slovenčiny*. Bratislava: Veda.
- Loma, Aleksandar. (2002). *Prakosovo: Slovenski i indoevropski koreni srpske epike*. Beograd: Balkanološki institut SANU.
- Machač, Jaroslav. (1960). *Zástava. Naše řeč*, 43(5–6), 183–185.
- Machek, Václav. (1971). *Etymologický slovník jazyka českého* [Machek ESJČ]. Praha: Academia.

- Majtán, Milan. (Ed.). (1991–2008). *Historický slovník slovenského jazyka* (Vols. 1–7) [HSSJ]. Bratislava: Veda.
- Martynaŭ, Viktor U., & TSykhun, Henad' A. (Eds.). (1978–2017). *Ėtymalahichny sloŭnik belaruskaj movy* (Vols. 1–14) [ĖSBM]. Minsk: Navuka i tĕkhnika.
- Mel'nychuk, Oleksandr S. (Ed.). (1982–2012). *Ėtymolohichnyj slovnyk ukraїн's'koj movy* (Vols 1–6) [ESUM]. Kyiv: Nauk. dumka.
- Meyer-Lübke, Wilhelm. (1992). *Romanisches etymologisches Wörterbuch* [REW]. Heidelberg: Winter.
- Miklosich, Franz. (1862–1865). *Lexicon Palaeoslovenico-Graeco-Latinum* [Miklosich LPS]. Vindobonae: Guilemus Braumueller.
- Muka, Arnošt [Mucke, Ernst = Muka, Ěrnst]. (1911–1928). *Słownik dolnoserbśkeje rĕcy a jeje narĕcow / Wörterbuch der nieder-wendischen Sprache und ihrer Dialekte / Slovar' nizhne-luzhitskogo iazyka i ego narechij* (Vols. 1–3) [Muka]. Petrohrad–Praha: Ruská akademie věd, Česká akademie věd a umění.
- Pful, Christian T. (1866). *Łużiski serbski słownik. Wendisches Wörterbuch*. Budišin: Maćica Serbska.
- Pleteršnik, Maks. (1894–1895). *Slovensko-nemški slovar* (Vols. 1–2) [Pleteršnik]. Ljubljana: Knezoškofijstvo.
- Pronk-Tiethoff, Saskia. (2013). *The Germanic loanwords in Proto-Slavic*. Amsterdam: Rodopi.
- Raīnkhart, Īokhannes. (2006). Drevnerusskoe *kougir* 'shafer, družhka': zaimstvovanie iz protobulgarskogo iazyka. In Anatolij F. Zhuravlev (Ed.), *Ad fontes verborum: Issledovaniia po Ėtimologii i istoricheskoi semantike: K 70-letiiu ZHanny Zhanovny Varbot* (pp. 307–317). Moskva: Indrik.
- Rejzek, Jiři. (2001). *Český etymologický slovník* [Rejzek ČES]. Voznice: Leda.
- Schuster-Šewc, Heinz. (1978–1996). *Historisch-etymologisches Wörterbuch der nieder- und obersorbischer Sprache* (Vols. 1–5) [Schuster-Šewc HEW]. Bautzen: Domowina Verlag.
- Skok, Petar. (1971–1974). *Ėtimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika* (Vols. 1–4) [Skok ERHSJ]. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
- Sławski, Franciszek. (1952–1982). *Słownik etymologiczny języka polskiego* (Vols. 1–5) [Sławski SEJP]. Kraków: Towarzystwo Miłośników Języka Polskiego.
- Snoj, Marko. (2003). *Slovenski etimološki slovar* [Snoj SES]. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Trifunović, Đorđe. (2009). *Stara srpska književnost: Osnovi* (3rd ed.). Beograd: Čigoja štampa.
- Tolstoī, Nikita I. (Ed.). (1995–2012). *Slavianskie drevnosti: Ėtnolingvističeskij slovar'* (Vols. 1–5) [SD]. Moskva: Mezhdunarodnye Otnosheniia.
- Trubachev, Oleg, ZHuravlev, Anatolij, & Varbot, ZHanna. (Eds.). (1974–2018). *Ėtimologičeskij slovar' slavianskikh iazykov: Praslavianskij leksičeskij fond* (Vols. 1–41) [ĖSSIA]. Moskva: Nauka.
- Vaillant, André. (1974) *Grammaire comparée des langues slaves: Vol. 4. La formation des noms*. Paris: Éditions Klincksieck.
- Vykypieľ, Bohumil. (2004). *Studie k šlechitckým titulům v germánských, slovanských a baltských jazycích*. Brno: Masarykova univerzita.

Slavic Words for ‘Flag, Vexillum’ and Slavic Meanings of *zastava* (How Can a Calque Be Identified?)

This article addresses the issue of identifying calques among words that appear to be of domestic stock. It deals with the Slavic noun *zastava* ‘flag, banner’ in the context of its six synonyms (**porporъ*, **zname*, **stěgъ*, **xorogy*, *flag*, *bajrak*) and dozens of homonyms in all Slavic languages, as well as six onomasiological motivations attested in various languages: ‘sign,’ ‘flattering,’ ‘fabric,’ ‘flame,’ ‘pole,’ ‘stopping, halting point’ (marked for this purpose). The author argues that due to unconvincing connection between verbal and nominal semantics, the seventh motivation *‘something posted’ for *zastava* as a supposedly indigenous postverbal of *zastaviti* in its meaning ‘to post’ (found in Machek’s, Skok’s and other etymological dictionaries) is unlikely. However, the distribution of *zastava* in Northern Adriatic and Alpine-Pannonian regions, which were the zone of Slavic-Frankish contact in early Middle Ages, strongly indicates that it is a postverbal of *zastaviti* in its meaning ‘to (make a) stop,’ as a calque after Frankish *standart*, widely borrowed into many languages, along with other military terms.

Keywords: Slavic etymology, calque, onomasiology, polysemy, *zastava*.

Кључне речи: словенска етимологија, калк, ономасиологија, полисемија, *застава*.